

УДК: 631.162

DOI: 10.31359/2312-3427-2021-1-179

І.В. Сколотій, канд. екон. наук, доцент

skoloty2010@yandex.ua

orcid // 0000-0002-0699-4048

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТУВАННЯ НА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сколотій І.В. Організація системи бюджетування на аграрних підприємствах. У статті розглянуто роль бюджетування та його місце в системі управління підприємством, проаналізовано складові системи бюджетування, внутрішній контроль витрат виробництва, управлінська звітність в системі управління витратами. Висвітлено проблеми та шляхи удосконалення управлінського обліку.

***Ключові слова:** управлінський облік, принципи управлінського обліку, функції управлінського обліку, система управлінського обліку, бюджетування, бюджетне планування, внутрішній контроль витрат виробництва, управлінська звітність, управління витратами.*

Постановка проблеми. На більшості аграрних підприємств систему бюджетування використовують в якості основного інструменту внутрішньогосподарського планування для раціонального розподілу обмежених ресурсів, обліку витрат та здійснення контролю за виконанням плану. В даний час відсутність в системі бюджетування показників, що характеризують ступінь реалізації стратегії, орієнтація на вирішення переважно короткострокових завдань, розподіл ресурсів у бюджетах без урахування перспективних цілей і стратегічних ініціатив персоналу підприємства не дозволяють повністю використовувати потенціал бюджетування. Тому це вимагає серйозних наукових пошуків в даній сфері і розробку обґрунтованих теоретичних принципів та практичних рекомендацій щодо розвитку процесів бюджетування на підприємстві [1, 2].

Технологічні особливості, властиві аграрному сектору, й недостатня розробленість організаційно-методичних положень формування системи управлінського обліку ускладнюють організацію інформаційного

забезпечення системи управління виробничими процесами, знижують оперативність управління [3].

Головний сенс впровадження системи бюджетування передбачає отримання релевантних даних для оцінки ефективності та відповідності діяльності підприємства загальній стратегії його функціонування. Для попередження та вдалого впровадження системи бюджетування необхідно розглянути особливості такого впровадження та основні помилки, на які наштовхуються підприємства з вже функціонуючими системами бюджетної звітності.

Це вимагає розробки принципово нових підходів до управління підприємством, спрямованих на формування та забезпечення успішної реалізації конкурентної тактики і стратегії підприємницької діяльності. Процес прийняття управлінських рішень потребує постійного удосконалення організаційно-методичних основ управлінського обліку. Для налагодження ефективної системи інформаційного забезпечення керівників необхідною інформацією доцільно впроваджувати систему управлінського обліку. Управління витратами на сільськогосподарських підприємствах є важливим засобом побудови системи обліку витрат [4, 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливу роль при виробництві сільськогосподарської продукції має правильний облік витрат та управління ними і більш широке застосування практики управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах.

Необхідність впровадження у практику аграрних підприємств системи управлінського обліку та теоретико-методологічні та практичні аспекти системи бюджетування в управлінні діяльністю підприємств активно обговорюють у своїх працях вітчизняні вчені: В.І. Бачинський, М.Д. Білик, Т.О. Ілляшенко, С. Ф. Голов, Р. О. Костирко, М. Д. Корінько, М.В. Корягін, П.О. Куцик, Ю. Г. Лисенко, Ф. Ф. Макарук, Л. Г. Медвідь, М.Ф. Огійчук, О.В. Олійник, Н.А. Остап'юк, А.А. Пилипенко, Н.І. Пилипів, К.І. Редченко, І.Б. Садовська, В.О. Шевчук, Л. В. Чижевська, І. Й. Яремко та ін. Проте, на наш погляд, в сучасній науково-економічній літературі потребують нового вирішення питання бюджетування як елемента контролю діяльності підприємств, що дадуть змогу покращити систему управління підприємства. На сьогодні просто обліковувати господарські процеси недостатньо. Важливо, щоб облік виконував не лише традиційні інформаційну та контрольну-аналітичну функції, а й забезпечував можливість проведення перспективного планування, сприяв злагодженій роботі усіх рівнів управління та їх взаємозв'язку з виробництвом.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування необхідності управлінського обліку, дослідити систему бюджетування та охарактеризувати основні її властивості впровадження.

Виклад основного матеріалу. Основною метою управлінського обліку як інтегрованої внутрігосподарської інформаційної системи є інформаційно-аналітичне забезпечення менеджерів господарюючих суб'єктів про витрати і результати діяльності як підприємства в цілому, так і його окремих структурних підрозділів для прийняття ними оперативних, тактичних і стратегічних управлінських рішень.

Управлінський облік має охоплювати систему управління діяльністю підприємства в цілому, включаючи: стратегічне управління (у тому числі стратегічне і оперативне планування діяльності, а також стратегічний аналіз); виробничий облік; розробку показників діяльності; формування управлінської звітності. У систему управлінського обліку окремі автори включають прогнозування внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на діяльність підприємства [6].

В умовах ринкової економіки, якій притаманні самостійність суб'єктів господарювання та власна відповідальність підприємств за результати фінансово-господарської діяльності, виникає об'єктивна потреба у постійному контролі, аналізі, коригуванні й прогнозуванні змін фінансового стану та оцінці фінансових можливостей підприємства на майбутнє. Система управління підприємством повинна вдосконалюватись з урахуванням накопиченого світового досвіду, новітніх теоретичних і практичних досягнень у сфері менеджменту. Як один з ефективних напрямків удосконалення системи управління на мікрорівні для вітчизняних підприємств пропонується використання бюджетування, яке позитивно зарекомендувало себе в країнах із розвинутою ринковою економікою [7].

Бюджетування є частиною управлінського обліку і застосовується у багатьох сферах управління: у фінансовому менеджменті за його допомогою можна заздалегідь сформулювати досить зрозуміле уявлення про структуру бізнесу організації, регулювати обсяг витрат у межах, що відповідають загальному припливу коштів, визначити, коли і на яку суму повинне бути забезпечене фінансування; у сфері управління комерційною діяльністю цей метод змушує керівників систематично займатися маркетингом для розроблення більш точних прогнозів і визначати найбільш доцільні й ефективні комерційні заходи у межах, забезпечених наявними ресурсними можливостями для їх здійснення; у сфері організації загального управління цей метод чітко визначає значення і місце кожної функції – комерційної, виробничої, фінансової, адміністративної, тощо, здійснюваної в організації,

дозволяє забезпечити належну координацію діяльності цих служб, орієнтуючи їх на спільну діяльність для досягнення затверджених у бюджеті показників; у сфері управління витратами цей метод сприяє більш ощадливому використанню ресурсів і забезпечує пошук шляхів зниження витрат.

Офіційна методологія бухгалтерського обліку витрат і визначення собівартості продукції, як зазначає М.Ф. Огійчук, була побудована у відповідності до концепції і принципів, сформульованих у період планово-директивного управління економікою, коли основною ціллю обліку витрат було забезпечення звітних даних і калькулювання собівартості продукції. Це в повній мірі стосується також Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджених наказом Міністерства аграрної політики України від 6 грудня 2001 р. №132 [8]. Названі рекомендації не в повній мірі відповідають ринковим вимогам діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямованих на посилення режиму економії матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, які споживаються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції [9].

В умовах ринкових відносин з метою удосконалення управлінського обліку одним із основних завдань, яке потребує першочергового рішення, є впровадження на сільськогосподарських підприємствах бюджетування та бюджетного планування. Це дасть змогу контролювати витрати і управляти ними, що дозволить підвищити ефективність виробництва сільськогосподарської продукції [10].

Сьогодні вітчизняні підприємства мають можливість самостійно організувати систему управлінського обліку та бюджетування на своєму підприємстві. Для цього їм потрібна наявність: висококваліфікованого персоналу; чітке уявлення про джерела отримання прибутку і статті витрат підприємства; взаємозв'язок між відділами підприємства; – чітке уявлення процесу подальшої інтеграції управлінської інформації в бухгалтерський облік.

Бюджетування – це стандартизований процес визначення обсягу і складу витрат, пов'язаних з діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів та забезпечення покриття цих витрат ресурсами підприємства. Стандартизований процес бюджетування базується як на самостійно розроблених підприємством, так і на загально визначених вимогах і процедурах, передбачених національними стандартами бухгалтерського обліку.

- Об'єктами бюджетування при виробництві сільськогосподарської продукції можуть бути технологічні процеси, спрямовані на біологічні

перетворення в рослинництві та тваринництві, структурні ланки підприємства, проекти підприємства, замовлення підприємства. На аграрному підприємстві доцільно складати такі бюджети: генеральний (зведений) бюджет; операційний бюджет; фінансовий бюджет; бюджет продажу; бюджет виробництва; бюджет прямих матеріальних витрат; бюджет прямих витрат на оплату праці; бюджет виробничих накладних витрат; бюджет адміністративних витрат; бюджет витрат на збут; бюджет собівартості сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів; бюджет собівартості реалізованої сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів; бюджетний звіт про фінансові результати; бюджет грошових коштів; бюджетний баланс [11].

Організація бюджетного планування для сільськогосподарських підприємств це специфічний процес, тому що виробництво сільськогосподарської продукції є відмінним від інших видів виробництва.

Об'єктами бюджетування при виробництві молока в сільськогосподарських підприємствах можуть бути технологічні процеси, спрямовані на біологічні перетворення в молочному скотарстві в межах окремих структурних підрозділів. Предметом контролю при цьому є окремі характеристики стану бюджетів, а саме: дотримання ліміту фонду оплати праці, витрати кормів, витрати палива, витрати електроенергії, надій молока та його якість тощо [12].

Дослідження показують, що найбільша ефективність при виробництві молока досягається при складанні і контролю за виконанням наступних бюджетів [13]:

- бюджет продажу молока, що містить інформацію про запланований обсяг продажу молока згідно із заключними договорами, ціну і очікуваний дохід від реалізації молока;

- бюджет виробництва, що містить інформацію про запланований обсяг виробництва молока на бюджетний період, а також обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення безперебійного процесу біологічного перетворення в молочному скотарстві відповідно до запланованого обсягу продаж і внутрішнього споживання;

- бюджет прямих матеріальних витрат, в якому відображаються прямі матеріальні витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені на витрати молочного стада для виробництва запланованої кількості молока;

- бюджет прямих витрат на оплату праці, в якому відображено витрати на заробітну плату основних та підмінних доярок, інших працівників, зайнятих на молочній фермі, та єдиний соціальний внесок, який нараховується за заплановані витрати на оплату праці;

- бюджет собівартості реалізованого молока, в якому проведено розрахунок собівартості молока, яке планується для реалізації, з урахуванням приплоду телят та гною. Поряд з собівартістю реалізованого молока розраховується його справедлива вартість, яка визначається за цінами активного ринку без витрат на реалізацію молока.

Усі вищенаведені бюджети об'єднуються єдиними принципами бюджетного планування, а тому кожний з них повинен відповідати цим принципам. Бюджет реалізації являє собою прогноз майбутніх доходів і є основою для всіх інших бюджетів, тому що в остаточному підсумку витрати залежать від обсягу виробництва молока, а обсяг виробництва встановлюється на основі обсягу реалізації його споживачам та для внутрішньогосподарського призначення.

Прогноз кількості реалізованого молока та канали реалізації розробляються у відділі маркетингу або посадовою особою, якій доручено виконувати функції відділу маркетингу. Обсяг реалізації залежить як від цін та попиту на молоко, так і від виробничої потужності підприємства. Оскільки прогноз реалізації молока завжди містить у собі деякий елемент невизначеності, корисно вказати максимально можливе, мінімально можливе та найбільш імовірне значення. Існує два основних методи оцінки, що лежать в основі розробки бюджету реалізації:

- статистичний прогноз на основі математичного аналізу загально – економічних умов, кон'юнктури ринку, кривих зростання, методика якого наведена в дисертаційному дослідженні;

- експертна оцінка, отримана шляхом збору думок керівників структурних підрозділів, галузевих фахівців (агрономів, зоотехніків, ветеринарних працівників, інженерної служби, персоналу відділу збуту).

Бюджет виробництва визначає обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення безперебійного процесу виробництва молока до запланованого обсягу його продажу і внутрішньогосподарського споживання. На основі цього бюджету складають бюджети витрат на виробництво, а тому невід'ємними компонентами цього бюджету є:

- бюджет прямих матеріальних витрат;
- бюджет прямих витрат на оплату праці;
- бюджет на організацію виробництва та управління галуззю тваринництва.

Для посилення ролі бюджетування, спрямованого на зміцнення режиму економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів надзвичайно важливим є здійснення бюджетного контролю, який передбачає зіставлення фактичних результатів з бюджетними, аналізу

відхилень та внесення необхідних корективів. У разі наявності значних відхилень, виявлених в процесі зіставлення залежно від їх причин можливе прийняття таких рішень:

- коригування або перегляд бюджету, якщо результати контролю свідчать, що виконувати їх далі недоцільно;
- внесення відповідних корективів у дії структурних підрозділів для забезпечення досягнення запланованих заходів з підприємницької діяльності;
- посилення функції матеріального і морального стимулювання працівників, задіяних у процесі виробництва продукції [14].

Дієвим інструментом здійснення управління будь яким підприємством в сучасних умовах господарювання є запровадження системи внутрішнього контролю, основною метою якого є інформаційне забезпечення та перевірка управлінських рішень щодо наявності чи попередження помилок, відхилень і усунення їх причин.

Організація внутрішнього контролю повинна базуватися на принципах, які в умовах економічної кризи набувають особливої ваги та є базовими для розробки цілісної концепції управління витратами виробництва сільськогосподарської продукції – структурності та делегування повноважень; системності; незалежності; конфіденційності; відповідальності і об'єктивності; спрямованості; балансу інтересів; економії [15, 16, 17].

Сьогодні залишається відкритим питання щодо встановлення функцій внутрішнього контролю. Розглядаючи внутрішній контроль як елемент системи управління витратами підприємства, необхідно виокремити наступні функції: 1) виявлення та використання внутрішніх резервів і посилення режиму економії; 2) виявлення резервів підвищення продуктивності праці; 3) запровадження заходів щодо зниження собівартості продукції; 4) покращення використання матеріальних, фінансових, трудових ресурсів; 5) усунення непередбачених витрат; 6) попередження крадіжок та інших правопорушень; 7) оцінка досягнутих результатів; 8) оцінка якості здійснення планування, обліку, організації, аналізу; 9) контроль за виконанням функціональних обов'язків конкретними виконавцями; 10) надання кваліфікованої допомоги управлінському персоналу.

Трансформація бухгалтерського обліку і звітності в Україні до вимог і принципів міжнародних стандартів обумовила процеси формування внутрішньої управлінської звітності. Відповідно вона стала одним із основних джерел інформаційного забезпечення управління витратами, яка готується

шляхом виконання спеціальних процедур обробки, групування і підрахунку та формується на завершальній стадії облікового процесу.

Важливим кроком на етапі складання управлінської звітності є розроблення її вихідних форм. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачено, що підприємство самостійно розробляє систему та форми внутрішньогосподарського обліку, звітності й контролю господарських операцій з метою обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів.

Проте відсутність чіткого регламентування управлінського обліку в межах чинного законодавства унеможливорює побудову на практиці єдиної системи внутрішньої звітності.

Управлінська звітність є узагальнюючим інструментом інформаційного забезпечення управління підприємством на всіх рівнях для прийняття ефективних рішень. На основі такої звітності приймаються рішення на всіх рівнях управління, тобто вона поряд із робочим планом рахунків є основою для створення ефективної системи управлінського обліку на підприємстві.

Висновки із цього дослідження. З метою удосконалення системи управлінського обліку в них необхідно: здійснювати бюджетування на підприємстві відповідно до виділених місць виникнення витрат на основі бізнес-процесів; проводити групування витрат з урахуванням функцій управлінського обліку; застосовувати систему формування витрат за місяцями їх виникнення. Підвищення рівня інформованості керівників буде сприяти прийняттю виважених управлінських рішень для заходів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва продукції та контролю за їх виконанням.

З метою підвищення якості управління витратами підприємств з виробництва сільськогосподарської продукції запропоновано розробити на підприємстві внутрішню управлінську звітність, яка регламентує порядок формування, систему звітів про виконання бюджетів виробничих та номінальних центрів витрат і графік документообігу. Це дозволить використовуючи таку звітність адаптувати систему управління витратами до сучасних потреб забезпечення користувачів якісною інформацією, що надається для забезпечення процесу прийняття поточних і оперативних управлінських рішень.

Бібліографічний список.

1. Федорченко О.Є. Удосконалення системи бюджетування на підприємстві //Економіка та держава. № 11. 2015. С. 37-39.

2. Куцик П.О. Бюджетування як основна складова оперативного планування та фінансового контролінгу вищих навчальних закладів //Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 2010. № 7(25). Ч. 2.

3. Макарук Ф.Ф. Бюджетування у системі контролю діяльності підприємства: теоретичний аспект //Проблеми теорії і методології бухгалтерського обліку. Міжнародний збірник наукових праць. – Житомир: ЖДТУ, 2010. № 3(18). С. 212–217.

4. Пилипів Н. І. Місце та роль обліку у системі бюджетування //Роль і місце бухгалтерського обліку, контролю й аналізу в розвитку економічної науки і практики: зб. матер. II міжнар. наук.-практ. конф. (6–7 груд. 2012 р.). – К.: КНЕУ. 2012. 344 с. С. 66–69.

5. Редченко К.І. Проблеми розвитку обліково-контрольних систем: інформаційний аспект // WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA. 2015. Vol. 2, № 2. С. 13–24.

6. Белова І.М. Сутність управлінського обліку та його місце в системі управління підприємством // Інноваційна економіка. Економічна діагностика підприємства. 2012. № 1. С. 169-171.

7. Огійчук М.Ф., Сколотій Л.О. Бюджетний контроль за витратами та доходами сільськогосподарської діяльності відповідно вимог П(С) БО 30 „Біологічні активи” / М.Ф. Огійчук, Л.О. Сколотій // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 10. – С. 34–38.

8. Методичні рекомендації по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджене Наказом Міністерстві аграрної політики від 18.05.01 №132 // Все про бухгалтерський облік. 2001. №77 (623). С. 2-25.

9. Огійчук М.Ф., І.В. Сколотій. Методичні аспекти визначення собівартості сільськогосподарської продукції у відповідності з вимогами національних стандартів бухгалтерського обліку та Податкового кодексу України // Матеріали підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів ХНАУ. 10-13 січня 2012 р. Ч.1 / Харк.нац.аграр.ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ХНАУ, 2012. С.277-279.

10. Каришин Н. Бюджетування в системі бухгалтерського обліку / Н. Каришин // Галицький економічний вісник. 2010. № (26). С. 164-169.

11. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник / М.Ф. Огійчук, Л.О. Сколотій, М.І. Беленкова та ін.: за ред. проф. М.Ф. Огійчука. – 7-е вид., перероб. і допов.; – К.: Алерта, 2016. – 1040 с.

12. Сколотій І.В. Сучасні підходи до вибору методів управління витратами //Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу та фінансів в агропромисловому виробництві України. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф., 07-08 листопада 2013р. / Харк. нац. аграр. у-т.-Харків: ХНАУ, 2013. С. 187-189.

13. Сколотій І.В. Економічна ефективність сільськогосподарського виробництва – сутність та критерії //Вісник ХНАУ: сер. «Технічні науки. Сільськогосподарські науки. Економічні науки». 2011. №6(1). С.105-110.

14. Хаймьонова Н. С. Методичний інструментарій бюджетування у системі управління витратами підприємства // Вісник ЛКА. 2015. Вип. 47. С. 42-46.

15. Коцупатрій М. Внутрішньогосподарський контроль : організаційні аспекти та класифікаційні ознаки // Економічний аналіз. 2010. Вип. 6. С. 433-436.

16. Кошкарів С.А. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств: монографія. – Чернівці: Золоті литаври, 2012. – 259 с.

17. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: суть і зміст //Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. 2008. № 12. С. 31-42.

References.

1. Fedorchenko O.YE. Udoskonalennya systemy byudzhetuвання na pidpryyemstvi //Ekonomika ta derzhava. № 11. 2015. S. 37-39.

2. Kutsyk P.O. Byudzhetuвання yak osnovna skladova operatyvnoho planuvannya ta finansovoho kontrolinhu vyshchyykh navchal'nykh zakladiv //Ekonomichni nauky. Seriya «Oblik i finansy». Zbirnyk naukovyykh prats'. Luts'kyu natsional'nyy tekhnichnyy universytet. Vypusk 2010. № 7(25). CH. 2.

3. Makaruk F.F. Byudzhetuвання u systemi kontrolyu diyal'nosti pidpryyemstva: teoretychnyy aspekt //Problemy teorii i metodolohiyi bukhhalters'koho obliku. Mizhnarodnyy zbirnyk naukovyykh prats'. – Zhytomyr: ZHDTU, 2010. № 3(18). S. 212–217.

4. Pylypiv N. I. Mistse ta rol' obliku u systemi byudzhetuвання //Rol' i mistse bukhhalters'koho obliku, kontrolyu y analizu v rozvytku ekonomichnoyi nauky i praktyky: zb. mater. II mizhnar. nauk.-prakt. konf. (6–7 hrud. 2012 r.). – K.: KNEU. 2012. 344 s. S. 66–69.

5. Redchenko K.I. Problemy rozvytku oblikovo-kontrol'nykh system: informatsiyyny aspekt // WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA. 2015. Vol. 2, № 2. S. 13–24.

6. Belova I.M. Sutnist' upravlins'koho obliku ta yoho mistse v systemi upravlinnya pidpryyemstvom // Innovatsiyna ekonomika. Ekonomichna diahnozyka pidpryyemstva. 2012. № 1. S. 169-171.

7. Ohiychuk M.F., Skolotiy L.O. Byudzhetnyy kontrol' za vytratamy ta dokhodamy sil's'kohospodars'koyi diyal'nosti vidpovidno vymoh P(S) BO 30 „Biolohichni aktyvy” / M.F. Ohiychuk, L.O. Skolotiy // Oblik i finansy APK. – 2006. – № 10. – S. 34–38.

8. Metodychni rekomendatsiyi po planuvannyu, obliku i kal'kulyuvannyu sobivartosti produktsiyi (robit, posluh) sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv, zatverdzhene Nakazom Ministerstvi ahraryoi polityky vid 18.05.01 №132 // Vse pro bukhhaltens'kyy oblik. 2001. №77 (623). S. 2-25.

9. Ohiychuk M.F., I.V. Skolotiy. Metodychni aspekty vyznachennya sobivartosti sil's'kohospodars'koyi produktsiyi u vidpovidnosti z vymohamy natsional'nykh standartiv bukhhaltens'koho obliku ta Podatkovoho kodeksu Ukrayiny // Materialy pidsumkovoyi naukovoyi konferentsiyi profesors'ko-vykladats'koho skladu, aspirantiv i zdobuvachiv KHNAU. 10-13 sichnya 2012 r. CH.1 / Khark.nats.ahrar.un-t im. V.V. Dokuchayeva. KH.: KHNAU, 2012. S.277-279.

10. Karyshyn N. Byudzhetuvannya v systemi bukhhaltens'koho obliku / N. Karyshyn // Halyts'kyy ekonomichnyy visnyk. 2010. № (26). S. 164-169.

11. Finansovyy ta upravlins'kyy oblik za natsional'nymy standartamy: pidruchnyk / M.F. Ohiychuk, L.O. Skolotiy, M.I. Belenkova ta in.: za red. prof. M.F. Ohiychuka. – 7-e vyd., pererob. i dopov.; – K.: Alerta, 2016. – 1040 s.

12. Skolotiy I.V. Suchasni pidkhody do vyboru metodiv upravlinnya vytratamy //Aktual'ni problemy rozvytku obliku, analizu ta finansiv v ahropromyslovomu vyrobnytstvi Ukrayiny. Materialy mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf., 07-08 lystopada 2013r. / Khark. nats. ahrary. u-t.-Kharkiv: KHNAU, 2013. S. 187-189.

13. Skolotiy I.V. Ekonomichna efektyvnist' sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva – sutnist' ta kryteriyi //Visnyk KHNAU: ser. «Tekhnichni nauky. Sil's'kohospodars'ki nauky. Ekonomichni nauky». 2011. №6(1). S.105-110.

14. Khaym'onova N. S. Metodychnyy instrumentariy byudzhetuvannya u systemi upravlinnya vytratamy pidpryyemstva // Visnyk LKA. 2015. Vyp. 47. S. 42-46.

15. Kotsupatryy M. Vnutrishn'ohospodars'kyy kontrol' : orhanizatsiyini aspekty ta klasyfikatsiyini oznaky // Ekonomichnyy analiz. 2010. Vyp. 6. S. 433-436.

16. Koshkarov S.A. Vnutrishn'ohospodars'kyu operatyvnyy oblik i kontrol' u systemi upravlinnya diyal'nisty vyrobnychykh pidpryyemstv: monohrafiya. – Chernivtsi: Zoloti lytavry, 2012. – 259 s.

17. Butynets' T.A. Vnutrishniy kontrol': sut' i zmist //Visnyk Zhytomyr's'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2008. № 12. S. 31-42.

Сколотий І.В. Организация системы бюджетирования на аграрных предприятиях. В статье рассмотрена роль бюджетирования и его место в системе управления предприятием, проанализированы составляющие системы бюджетирования, внутренний контроль затрат производства, управленческая отчетность в системе управления затратами. Освещены проблемы и пути усовершенствования управленческого учета.

Ключевые слова: управленческий учет, принципы управленческого учета, функции управленческого учета, система управленческого учета, бюджетирования, внутренний контроль затрат производства, управленческая отчетность, управление затратами.

Skolotiy I.V. Organization of a budgeting system at agricultural enterprises. The technological peculiarities appropriate for the agricultural sector and the immaturity of organizational and methodological provisions for the formation of management account system make it difficult to organize the information support for the management system of production processes and very often reduce business agility. This requires the development of some fundamentally new approaches to business administration aimed at creating and ensuring the successful implementation of competitive tactics and business strategy.

The purpose of the article is to demonstrate the need for management account and the basic principles and functions of its system in agricultural companies in order to ensure efficient functioning.

At the current stage of the economic development the most important task is to improve the production management system based on the common principles of planning, accounting, valuation, calculation, analysis and control. In these circumstances the role of management account that is a necessary tool in mobilizing all the available reserves for increasing the efficiency of production and economic and financial activity of enterprises is significantly increasing.

To improve management account in the market economy environment, one of the threshold issues in this case is the introduction of financial budgeting tools at agricultural enterprises. Such an introduction will enable both to monitor

expenditures and to manage them, and this will increase the efficiency of agricultural products.

An effective tool for any enterprise management in modern business environment is the implementation of the internal control system the main purpose of which is the provision of communication and verification of managerial decision-making in regard to the occurrence or prevention of errors, deviations and remedial measures.

To monitor the expenditures and manage them we propose the introduction of internal control at the enterprise. This control will aim at instrumenting such control methods that would provide the reliable prevention and early detection of economic irregularities associated with the use of current and non-current assets.

In order to improve the management quality of the livestock product enterprises expenditures, we propose to develop the internal management report at the enterprise. This report can regulate the procedure for its formation, the system of reports on budgetary performance of the production and nominal expenditure centers and the schedule of record management. Such reporting will allow to adapt the expenditure management system to the current needs of providing its users with high-quality information for ensuring the process of current and prompt management decision-making.

Key words: management accounting, management accounting principles, management accounting functions, management accounting system, budgeting, internal control of production costs, management reporting, cost management.

Стаття надійшла до редакції: 11.01.2021 р.